

Özel Yetenekli Lise Öğrencilerinin DKAB Dersi Müfredatına ve DKAB Öğretmenlerinin Tutumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Rüştü ACAR | <https://orcid.org/0000-0001-6883-9257>

Sorumlu Yazar | rustuacar@gmail.com

Marmara Üniversitesi | <https://ror.org/00jga9g46>

Din Eğitimi | İstanbul, Türkiye

Ahmet KOÇ | <https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

Prof. Dr. | Yazar | akoc60@29mayis.edu.tr

29 Mayıs Üniversitesi | <https://ror.org/014bh1q35>

Eğitim Bilimleri | İstanbul, Türkiye

Öz

Bu çalışmada özel yetenekli lise öğrencilerinin dini konulardaki soru ve sorgulamalarında iki önemli başvuru kaynağı olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi müfredatı ve DKAB öğretmenini inceleme konusu edilmiştir. Bu bağlamda, özel yetenekli öğrencilerin bütün gelişim alanlarını desteklemek için DKAB dersine ait özel hazırlanmış bir müfredata ve materyallere; DKAB öğretmenlerinin de bu hedef kitle ile nasıl çalışabileceğiyle ilgili alan araştırmalarına ihtiyaç vardır. Özel yetenekli lise öğrencilerinin dini konulara dair sorularının cevaplanması çerçevesinde DKAB müfredatına ve DKAB öğretmenine bakışlarını ayrıntılı ve derinlemesine ortaya koymaya çalışan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “durum çalışması” tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini Kocaeli ortaöğretim kurumlarında okuyan ve aynı ildeki Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden özel yetenekli 20 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi içerik analizi yöntemiyle Nvivo 14 programı kullanılarak yapılmıştır. Bulgular ve tartışma, DKAB müfredatı ve DKAB öğretmeni başlıkları altında ilgili literatür eşliğinde yapılmıştır. DKAB müfredatının farklılaştırılması hususu, müfredat farklılaştırma çalışmalarına literatürden örnekler sunularak ve tartışma yapılarak değerlendirilmiştir. Yine DKAB öğretmeni ile ilgili özel yetenekli öğrencilerin görüşlerine dair bulgular, özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin sahip olması gereken özelliklerle ilişkili literatür çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre; özel yetenekli lise öğrencilerinin dini konulardaki sorularının cevaplanması çerçevesinde DKAB müfredatını yetersiz gördükleri tespit edilmiştir. Özel yetenekli katılımcıların DKAB müfredatına çeşitli açılardan eleştirilerde buldukları görülmüştür. Katılımcı öğrenciler ortak olarak DKAB müfredatı ile ilgili diğer dinlerin tanıtımına daha fazla yer verilen; tartışmaya, sorgulamaya, yorumlamaya dayalı; daha güncel konulara, hayatın içinden bilgilere ulaşabildikleri bir DKAB dersi beklentilerini dile getirmişlerdir. Yine bu bağlamda özel yetenekli lise öğrencileri, dini konulardaki sorularının cevaplanmasında DKAB öğretmenlerinin yaklaşımlarını büyük oranda olumlu bulmakla beraber çeşitli eleştiriler ve öneriler de ileri sürmüşlerdir. Genel olarak özel yetenekli lise öğrencileri DKAB öğretmenlerini hoşgörülü, samimi, ilgili, sabırlı ve sorgulamaya açık yaklaşımlar sergileyen iyi birer insan olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte özel yetenekli katılımcıların bir kısmı da DKAB öğretmenlerinin ilgisiz, korku dilini kullanan, sert davranan, sabit fikirli ve yargılayıcı tutumlarının oluşturduğu olumsuz durumu belirtmişlerdir. Din eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde özel yetenekli öğrencilerin bu ve benzeri görüşlerini içeren, bu öğrencilerin bakış açılarını yansıtan nitel araştırmaların çok kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu araştırma, özel yetenekli öğrencilerin din eğitimi ve öğretim alanında, DKAB müfredatı ve DKAB öğretmeni merkezli durum tespitinde bulunmayı ve bu öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemeye amaçlamıştır. Böylece, özel yetenekli öğrencilerin din eğitimi ve öğretimine yönelik yapılacak çalışmalara ve yeni araştırmalara katkı sunma imkânı elde edilecektir. Ayrıca bu çalışmayla, literatüre katkıda bulunmanın yanında özel yetenekli öğrencilerin din eğitimi ve öğretiminde ihtiyaç duydukları eğitim imkânlarının bir an önce sunulmasına dikkat çekilmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler

Din eğitimi, özel yetenekli, lise öğrencisi, DKAB müfredatı, DKAB öğretmeni.

Atıf Bilgisi

Acar, Rüştü- Koç, Ahmet. “Özel Yetenekli Lise Öğrencilerinin DKAB Dersi Müfredatına ve DKAB Öğretmenlerinin Tutumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi”. Rize İlahiyat Dergisi 27 (Ekim 2024), 35-48.

<https://doi.org/10.32950/rid.1430698>

Yayın Bilgileri

Türü

Araştırma Makalesi

Süreç Bilgileri

Geliş Tarihi: 02.02.2024

Kabul Tarihi: 22.03.2024

Yayın Tarihi: 20.10.2024

Değerlendirme

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu makale Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Din Eğitimi Anabilim Dalında hazırlanan “Özel Yetenekli Lise Öğrencilerinin Dini Konulara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Yazar Katkı Düzeyleri

Sorumlu yazar (RA) %65, yazar (AK) %35.

Benzerlik Taraması

Yapıldı - iThenticate

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Etik Bildirim

ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr

Finansman

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans

Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Dizinlenme Bilgisi

Examination of Special Talented High School Students' views regarding the RCE Course Curriculum and the Attitudes of RCE Teachers

Rüştü ACAR | <https://orcid.org/0000-0001-6883-9257>

Corresponding Author | rustuacar@gmail.com

Marmara University | <https://ror.org/00jga9g46>

Religious Education | İstanbul, Türkiye

Ahmet KOÇ | <https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

Prof. Dr. | Author | akoc60@29mayis.edu.tr

29 Mayıs University | <https://ror.org/0468j1635>

Education Sciences | İstanbul, Türkiye

Abstract

In this research, the Religious Culture and Ethics course curriculum and the RCE teacher, which are two important sources of reference for questions of specially talented and inquiries on religious issues, were examined. In this context, a specially prepared curriculum and materials for the RCE course are available to support all development areas of gifted students; There is a need for field research on how RCE teachers can work with this particular group. "Case study", one of the qualitative research methods, was preferred in this research, which tries to reveal in detail and in depth the views of specially talented high school students on the RCE curriculum and the RCE teacher within the framework of answering their questions about religious issues. The sample of the research consists of 20 specially talented high school students studying in Kocaeli secondary schools and attending Science and Art Centers in the same city. The research findings were evaluated using the Nvivo 14 program and the content analysis method. The findings and discussion were contextualized with relevant literature under the headings of RCE curriculum and RCE teacher. The issue of differentiation of the RCE curriculum was evaluated by presenting examples from the literature on curriculum differentiation studies and making discussions. Again, the findings regarding the opinions of gifted students about the RCE teacher were evaluated within the framework of the literature regarding the characteristics that teachers of special talented students should have. According to the results obtained in the research; it has been determined that specially talented high school students consider the RCE curriculum inadequate in answering their questions on religious issues. It was observed that gifted participants criticized the RCE curriculum from various aspects. Participating students jointly stated that the promotion of other religions is more included in the RCE curriculum; based on discussion, questioning and interpretation; They expressed their expectations for a RCE course where they can access more current topics and information from real life. In this context, gifted high school students found the approaches of RCE teachers largely positive in answering their questions on religious issues, but also put forward various criticisms and suggestions. In general, gifted high school students stated that they saw RCE teachers as tolerant, sincere, caring, patient and with open-minded approaches. However, some of the specially talented participants also stated the negative situation caused by the indifferent, fearful, harsh, fixed-minded and judgmental attitudes of RCE teachers. When the literature on religious education was examined, it was seen that qualitative studies that included these and similar views of specially talented students and reflected the perspectives of these students were very limited. This research aimed to determine the situation in the field of religious education and training of specially talented students, centered on the RCE curriculum and the RCE teacher, and to determine the needs of these students. Thus, students with special talents will have the opportunity to contribute to studies and new research on religious education and training. In addition, with this study, besides contributing to the literature, attention will be drawn to providing specially talented students with the educational opportunities they need in religious education and training as soon as possible.

Keywords

Religious education, special talent, high school student, RCE curriculum, RCE teacher.

Citation

Acar, Rüştü- Koç, Ahmet. "Examination of Special Talented High School Students' views regarding the RCE Course Curriculum and the Attitudes of RCE Teachers". Rize Theology Journal 27 (October 2024), 35-48.

<https://doi.org/10.32950/rid.1331718>

Publication Information

Type	Research Article		
Process Information	Date of Submission: 02.02.2024	Date of Acceptance: 22.03.2024	Date of Publication: 20.10.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External		
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. This article was produced from the PhD thesis titled " Examination of Special Talented High School Students' views on Religious Issues " prepared at Marmara University Social Sciences Institute, Department of Religious Education, Philosophy and Religious Sciences.		
Auth. Contribution Rates	Corresponding author (RA) %65 , author (AK) %35.		
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate		
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.		
Complaints	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.		
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.		

Abstracting and Indexes

Giriş

Üstün zekâ, üstün yetenek ya da özel yetenek kavramları tarihi seyir içerisinde çeşitli araştırmalara konu olarak, önemli bir bilimsel birikimi de beraberinde taşımış ve gelişim sürecini günümüze kadar devam ettirmiştir. Bilimsel bir kavram olarak üstün yetenekliliğin ele alındığı 19. yüzyıldan bu yana üstün yeteneğin en önemli göstergesi, zekâ kavramı ve zekâyı ölçtüğü kabul edilen zekâ testleri olmuştur.¹ 20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise “üstün zekâ” kavramı yerine “üstün yetenek” kavramının kullanıldığı görülmektedir. Söz gelimi Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığının kabul etmiş olduğu Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Yasası’nın tanımında “üstün yetenekli çocuk” kavramı kullanılmıştır. Bu kavramın tanımı “entelektüel, yaratıcı, sanatsal veya liderlik kapasitesi gibi alanlarda yüksek başarı becerisine sahip olduğunu kanıtlayan öğrenciler, çocuklar veya gençler” olarak yapılmıştır. Bu çocuklar; zihinsel, yaratıcılık ya da sanatsal alanlarda yüksek performans gösteren, sıra dışı liderlik kapasitesine sahip olan veya akademik alanlarda olağanüstü başarı gösterdiği için okul tarafından sağlanamayan hizmetlere veya faaliyetlere ihtiyaç duyan bireylerdir.² Türkiye’de de 1991 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından toplanan Birinci Özel Eğitim Konseyi’nin Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporu’nda Amerika’da benimsenen bu anlayışa benzer bir değişim görülmüştür. “Üstün zekâ” ve “üstün özel yetenek” kavramları “üstün yetenek” başlığı altına toplanmış ve şöyle denilmiştir:

“Üstün yetenekliler, genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir. Üstün yetenekliler, bu yeteneklerini geliştirmede normal eğitim programları yetersiz kaldığı için kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda farklılaştırılmış programlara ihtiyaç duymaktadır.”³

Özel yetenek günümüzde sosyal, kültürel, biyolojik, psikolojik temelleri olan çok yönlü bir kavram olarak tartışılmaktadır.⁴ Özel yetenekli kavramının evrensel bir tanımı bulunmadığı gibi aksine bu konuda birçok farklı görüş mevcuttur.⁵ Alan yazında üzerinde uzlaşılmış bir tanım da bulunmamaktadır. Ancak resmi yönerge ve yönetmeliklerde Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün de en güncel kullanımının olması nedeniyle araştırmada “özel yetenek” kavramı tercih edilmiştir. Buna göre özel yetenekli birey; yaşlarına göre daha hızlı öğrenen, yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireyi ifade etmektedir.⁶

Özel yetenekli olarak kabul edilen çocuklar, zekâ açısından nüfusun üst %2’lik dilimine girer. Özel yetenekli bireylerin özellikleri diye genelleme yapılarak verilen özellikler aslında bu bireylerin her birisinde farklı farklı görülebilmektedir. Ne kadar bireysel ve çeşitli oldukları yakından incelendiklerinde şaşırtıcı bir şekilde görülecektir. Özel yetenekli öğrencileri belirlemek zor olsa da grup olarak fikirleri anında anlarlar, yaşlarına göre daha hızlı ve daha derinlemesine öğrenirler, akranlarından farklı tercihler sergileyebilirler, fikirleri kullanabilirler ve görünüşte alakasız sonuçlar çıkarabilirler. Kavramları öğrenir ve kısırtıcı sorular sorabilirler.⁷ Birçoğunun çok çeşitli ilgi alanları varken bazıları bir alanda yoğunlaşmış görünür. Bazılarında sabırsız, yaratıcı ve yarışan bir zihin görülürken diğerleri çevrelerindeki dünyayı düşünceli, sakin bir şekilde dikkatle gözlemlerler. Birçoğu değerlendirmelerinde açık sözlüdür. Mizah anlayışları olgun ve karmaşık olabileceği gibi çılgın ve bilge de olabilir. Birçoğunun neredeyse dinlediği her şeyi ezberleyecek güçlü bir hafızası vardır. Normal gelişim gösteren bir çocuğun meraklı olduğu yerde, özel yetenekli çocuk doyumsuz bir şekilde meraklıdır. Özel yetenekli öğrencilerin öğrenmelerini etkileyen başka birçok özellikleri vardır. Bunlar arasında keskin gözlem gücü, soyut ve kavramsal düşünmede yüksek performans, çok sayıda teori ve bilgiyi sentezleyebilme yeteneği, sebep-sonuç ilişkilerine ilgi, yapı ve düzenin takdir edilmesi, yüksek seviyede akılda kalıcılık, sözlü yeterlilik, başkalarına karşı sezgisellik ve empati, yüksek enerji, uyanıklık ve şevk, konsantrasyon güçleri, işte ve öğrenimde bağımsızlık, kalıcı hedefe yönelik davranış, samimiyet ve girişkenlik sayılabilir.⁸

¹ A. Faruk Levent, *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı* (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2011), 19.

² Wendy Conklin - Shelly Frei, *Differentiating the Curriculum for Gifted Learners: All Grades* (Huntington Beach: Teacher Created Materials, 2007), 19.

³ Milli Eğitim Bakanlığı, *Birinci Özel Eğitim Konseyi* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 13 Mayıs 1991).

⁴ Feyzullah Şahin, “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Özel Yetenekliler”, *Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Duygusal ve Akademik Gelişimi*, ed. Uğur Sak (Ankara: Pegem Akademi, 2021), 190.

⁵ Carol Fertig, *Özel Yetenekli Bir Çocuk Yetiştirmek*, çev. Banu Tepe (İstanbul: Pedagoji Yayınları, 2022), 15-16.

⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” (Milli Eğitim Bakanlığı, 07 Temmuz 2018).

⁷ Sandra L. Berger, *Differentiating Curriculum for Gifted Students* (Council for Exceptional Children, Publication Sales, 1920 Association Dr, 1991), 2.

⁸ James J. Gallagher, *Research Summary on Gifted Child Education* (1966); Norman J. Mirman, “Identifying and Selecting Teachers”, *Designing and Developing Programs for Gifted Students*, ed. Joan F. Smutny (Corwin Press, 2003), 40; James T. Webb, *A Parent’s Guide to Gifted Children* (Great Potential Press, Inc., 2007).

Özel yetenekli bireylerle ilgili çalışma alanları arasında, bu gençleri etkileyen farklı konulara ve sağlıklı bir sosyal-duygusal gelişimi sağlanmasını destekleyen faktörlere daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.⁹ Başkalarına karşı artan duyarlılık, sezgisellik ve empati nedeniyle özel yetenekli çocukların özel duygusal desteğe ve anlayışa ihtiyaçları vardır. Aynı şekilde özel yetenekli çocuklar normal gelişim gösteren bir çocuğa göre daha fazla sosyal desteğe ve akran kabulüne ihtiyaç duyarlar. Öğretmenin onlara bu özellikleri nedeniyle anlayış göstermesi ve böylece olumlu bir benlik kavramının gelişimini teşvik etmesi gerekir.¹⁰

Sosyal-duygusal gelişimlerinin yanında maneviyat da özel yetenekli öğrencilerin bütünsel eğitiminde önemli bir alandır. Maneviyat, özel yetenekli öğrencilere çalışmalarında ve gelecekteki yaşamlarında hayatın değerleri ve anlamları üzerine düşünme imkânları sağlar. Amaca yönelik gençler arasında yapılan ampirik çalışmalar, din ve maneviyatın, gençlerin değerlerini ve çağrılarını ortaya koyabilecekleri topluluk arayışında sağlam bir zemin sağlayabileceğini göstermektedir.¹¹ Türkiye’de özel yetenekli lise öğrencilerine yönelik literatür tarandığında din ve maneviyat çalışmalarının yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Mevcut yayınların da referans kaynaklarının neredeyse tamamı yabancı ülkelerde özel yetenekliler üzerinde yapılmış araştırmalara dayandırılmaktadır. Ülkemiz dışındaki farklı toplumlardaki insanların dini inanç ve algıları ülkemizle farklılık arz etmektedir. Ayrıca özel yeteneklilerle ilgili her ülke kendi milli kültürüne, dini inancına ve gelecek tasavvuruna göre bir planlama, bir eğitim-öğretim tasarımı ortaya koymaya çalışmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceği ve genellikle yarının liderleri olacak özel yetenekli gençlerin din eğitimi ihmale gelmeyecek kadar önemlidir. Ülkemizde özel yetenekli bireylerin örgün eğitimleri dışında destek eğitim hizmeti aldıkları en yaygın resmi kurum 81 ilde 395 adetle Bilim ve Sanat Merkezi(BİLSEM)’dir.¹² BİLSEM’de sunulan eğitim hizmetleri ile özel yetenekli öğrencilerin “Ülkesinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; lider, yapıcı, yaratıcı ve ülke kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirilip geliştirilmesi.” amaçlanmaktadır.¹³ BİLSEM’lerde özel yeteneklilik tanısı konularak öğrenim hakkı kazanan öğrenciler, farklı yetenek ve becerileri kazandırmayı amaçlayan ve farklılaştırma stratejilerinden biri olan zenginleştirme içerikli ders ve atölyelerde isteklerine göre ek olarak eğitim görebilmektedirler.¹⁴ BİLSEM programı içerisinde DKAB dersi mevcut değildir. Okulda aldıkları DKAB dersini de normal gelişim gösteren akranlarının içinde, genel eğitim müfredatı ile aynı yöntem ve tekniklerle aynı öğretmenden almaktadırlar. İlgi ve merak alanlarını derinleştirecek özel bir eğitim ortamı mevcut değildir. Oysa özel yetenekli bireylerin taşıdıkları hassas gelişim özellikleri sebebiyle ileri yaşantılarında manevi boşluğa düşmemeleri için özel olarak, nitelikli bir din eğitimi ile desteklenmeleri gerekmektedir. Alanda özel yetenekli öğrencilerin din eğitimi üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmayla literatüre katkıda bulunmanın yanında özel yetenekli öğrencilerin din eğitimi ve öğretiminde ihtiyaç duydukları eğitim imkânlarının bir an önce sunulmasına dikkat çekmek hedeflenmiştir.

Özel yeteneklilerin eğitimi alanında, farklılaştırılmış ve zenginleştirilmiş bir din eğitimi ve öğretimi yoluyla DKAB öğretmenleri, bu bireylerin bütüncül kişilik gelişimlerine katkıda bulunabilirler. Bu bağlamda DKAB öğretmenlerine, özel yetenekli öğrencilerle daha etkili bir iletişim kurabilmeleri için geleneksel sınıf uygulamalarını nasıl farklılaştırabilecekleri konusunda eğitim ve rehberlik sağlanması büyük önem arz etmektedir. Özel yeteneklilerin din eğitiminde DKAB müfredatı ve DKAB öğretmeni üzerine Türkiye’de yapılan çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır.¹⁵ Bu alanda 2020 yılı Mart ayında Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen “Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programları Geliştirme Çalıştayı” özel yeteneklilerin DKAB dersi müfredatına yönelik ilk resmi çalışmadır.¹⁶ Bu bağlamda, özel yetenekli öğrencilerin bütün gelişim alanlarını desteklemek için DKAB dersine ait özel hazırlanmış bir müfredata ve materyallere, DKAB öğretmenlerinin de bu hedef kitle ile nasıl çalışabileceğiyle ilgili fikir sahibi olabileceği alan araştırmalarına ihtiyaç vardır. Bu yüzden özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB dersi müfredatına ve DKAB öğretmenlerinin tutumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.Yöntem

Özel yetenekli lise öğrencilerinin dini konulara dair sorularının cevaplanması çerçevesinde DKAB müfredatına ve DKAB öğretmenine bakışlarını ayrıntılı ve derinlemesine ortaya koymaya çalışan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden

⁹ Jean Sunde Peterson - Sidney M. Moon, “Counseling the Gifted”, *Handbook of Giftedness in Children: Psychoeducational Theory, Research, and Best Practices*, ed. Steven I. Pfeiffer (Boston, MA: Springer US, 2008), 223-245.

¹⁰ Mirman, “Identifying and Selecting Teachers”, 43.

¹¹ Kirsı Tirri, “Spirituality and Giftedness”, *Gifted Education International* 39/1 (01 Ocak 2023), 73-74.

¹² Milli Eğitim Bakanlığı, “Bilim ve Sanat Merkezleri Güncel Sayısı” (16 Kasım 2023).

¹³ Milli Eğitim Bakanlığı, “Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi 2019” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019).

¹⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, “Bilim ve Sanat Merkezleri Nedir?” (2022).

¹⁵ Yasemin İpek, *Üstün Zekâlı Öğrencilerin Din Eğitimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2021); Ahmet Koç - Rüştü Acar, “Dezavantajlı (Özel Yetenekli) Bireylerle Dini İletişim Meselesi”, *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu “Din, Dil ve İletişim” 10-12 Ekim 2019 Eskişehir*, (2019), 410-420; Cemal Tosun vd., “Üstün Zekâlı Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”, *Amasya İlahiyat Dergisi* 15 (30 Aralık 2020), 43-76.

¹⁶ Tosun vd., “Üstün Zekâlı Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”.

“durum çalışması” tercih edilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı,¹⁷ varsayımlarla ve bireyler veya grupların bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara değinen araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı çatıların işe koşulması ile başlayan bir süreci ifade eder.¹⁸ Durum çalışması ise program, kurum, birey, süreç veya sosyal ögeler gibi birbirine bağlı olguların ayrıntılı ancak bütüncül bir analizidir.¹⁹

Çalışmanın araştırma bölümünde beşerî bilimler ve sosyal bilimlerde temel bir nitel araştırma yöntemi olan mülakat (görüşme) yöntemi kullanılmıştır.²⁰ Görüşme formu, ilgili literatürün taranması sonucunda araştırmanın problemine cevap olabilecek 11 sorudan oluşturulmuştur. Görüşme formundaki sorular danışman öğretim üyesi ve ilgili alanlarda uzman beş ayrı öğretim üyesinin görüşleri alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formunda anlaşılmayan veya yanlış anlaşılabilir soruların olup olmadığını test etmek amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Ayrıca araştırma evrenimizdeki bir BİLSEM PDR öğretmeni ve rehberliğinde 8 özel yetenekli lise öğrencisinin formları incelenmesi sağlanıp görüşleri alınmıştır. Pilot uygulamaya katılan öğrencilerden görüşmeye ve sorulara yönelik görüş ve düşünceleri sorulmuştur. Söz konusu öğrencilerden gelen geri bildirimler çerçevesinde görüşme soruları dil ve içerik bakımından tekrar gözden geçirilerek danışman öğretim üyesi ile birlikte görüşme sorularına son şekli verilmiştir. Sonrasında gerekli etik kurulu onayı ve uygulama izinleri alınmıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubundaki öğrencilerini, Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Kocaeli ilindeki Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden özel yeteneklilik tanısı almış olan 20 lise öğrencisi oluşturmuştur. Söz konusu araştırma verileri 2022 yılı Mayıs ayında toplanmıştır. Toplanan veriler Nvivo 14 programı kullanılarak içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Yapılan içerik analizleri sonucunda temalar, alt temalar ve kodlar oluşturularak veriler sistematik olarak yorumlanmış ve tartışılmıştır.²¹ Verilerin analizine dair bulgular ve tartışmalar tablolar ve şemalar halinde bulgular ve tartışma başlığında sunulmuştur.

Bu araştırma verilerinin elde edildiği tez çalışması daha genel bir durum tespitini hedeflemiştir. Bundan dolayı görüşme formunda incelenen soru başlıkları geniş bir çalışma alanına hitap etmektedir. Bütün görüşme sorularını ele almak böyle bir araştırmanın sınırlarını aşacaktır. Bu nedenle özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemle ihtiyaç duyulduğu düşünülen, görüşme formunun iki sorusu olan; “Genel olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde işlenen konular hakkında ne düşünüyorsunuz, ders içeriğini yeterli buluyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?” sorusu ile “Dini konularda merak ettiğiniz sorularınızın cevaplanmasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinizin yaklaşımlarını nasıl buluyorsunuz?” sorusuna ait verilerin detaylandırılarak ele alınması tercih edilmiştir.

1.1.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Kocaeli ili oluşturmaktadır. Örneklemi ise Kocaeli ili ortaöğretim kurumlarında okuyan ve aynı ilin Darıca, Gebze, Gölcük, İzmit ve Körfez ilçelerindeki Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden özel yetenekli 20 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma keşfetmeye, anlamaya, içsel bir durum tespiti yapmaya çalıştığı için çoğu şeyin öğrenilebileceği bir örneklem seçimini zorunlu kılmaktadır. Bu yüzden örneklem grubu belirlenirken nitel araştırma modelinde yer alan amaçlı örneklem seçme tekniklerinden biri olan “maksimum çeşitlilik” ve kartopu örneklemeinden faydalanılmıştır.²² Bu örneklemin tercih edilme sebebi çalışmamızda yer alan ölçütlere kolayca uyan katılımcılara ulaşabilmektir. Mülakatlarda araştırma amacına uygun kılavuz soruları ve gönüllü katılımcıları tespit etmeye yardımcı olacak ihtiyaç analizi formunun uygulaması sonucunda çalışma grubunun ilk üyelerine ulaşılmıştır. Süreç gönüllü katılımcılar ve “kim daha çok konuya ilgi duyabilir?” “bu konularda kim daha çok bilgilidir?” sorularıyla zincir bir örnekleme elde edilerek devam ettirilmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan özel yetenekli öğrencilere ait demografik bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırma örneklemini oluşturan özel yetenekli katılımcılara ait demografik bilgiler

No	Kod	Sınıf Seviyesi	Cinsiyet	Okul Türü	Anne/Baba Mezuniyet
1	ÖYK1	10.Sınıf	Kız	Fen Lisesi	Üniversite/Lise
2	ÖYK2	10.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Üniversite/Lise
3	ÖYK3	9.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Lise/İlkokul
4	ÖYK4	11.Sınıf	Erkek	Anadolu Lisesi	Lise/Üniversite
5	ÖYK5	9.Sınıf	Kız	Fen Lisesi	Üniversite/Üniversite
6	ÖYK6	9.Sınıf	Kız	Fen Lisesi	Lise/Lise
7	ÖYK7	10.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Üniversite/Üniversite

¹⁷ Bruce L. Berg - Howard Lune, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Hasan Aydın (Konya: Eğitim Kitabevi, 2015), 75.

¹⁸ John W. Creswell vd., *Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020), 300.

¹⁹ Sharan B. Merriam, *Nitel Araştırma*, ed. Selahattin Turan (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2018), 40-43.

²⁰ Lesley Barlett vd., *Nitel Araştırmalarda Örnek Olay Yöntemi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2021), 65.

²¹ Pat Bazeley vd., *Nvivo ile Nitel Veri Analizi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2015); Merriam, *Nitel araştırma*, 170.

²² Creswell vd., *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 158; Merriam, *Nitel Araştırma*, 76,77.

8	ÖYK8	10.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Lise/Lise
9	ÖYK9	10.Sınıf	Kız	Fen Lisesi	Lise/Üniversite
10	ÖYK10	12.Sınıf	Kız	Anadolu Lisesi	Üniversite/Yüksek Lisans
11	ÖYK11	12.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Lise/Üniversite
12	ÖYK12	10.Sınıf	Kız	Anadolu Lisesi	Üniversite/Üniversite
13	ÖYK13	10.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Üniversite/Yüksek Lisans
14	ÖYK14	10.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Lise/Lise
15	ÖYK15	9.Sınıf	Kız	Anadolu Lisesi	Üniversite/Lise
16	ÖYK16	9.Sınıf	Erkek	Anadolu Lisesi	İlkokul/Üniversite
17	ÖYK17	9.Sınıf	Erkek	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Üniversite/Üniversite
18	ÖYK18	11.Sınıf	Erkek	Anadolu Lisesi	Lise/Üniversite
19	ÖYK19	9.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	Lise/Üniversite
20	ÖYK20	9.Sınıf	Erkek	Fen Lisesi	İlkokul/Yüksek Lisans

*ÖYK: “Özel yetenekli katılımcı” kısaltmasıdır.

1.2.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Kocaeli ilinde bulunan Bilim Sanat Merkezlerine (BİLSEM) devam eden özel yetenekli 20 lise öğrencisi ile sınırlıdır. Çalışmada özel yeteneklilik kriterini Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan tanılama süreci belirlemiştir. Tanılamadan geçip BİLSEM’e kabul edilen öğrenciler özel yetenekli olarak kabul edilmiştir. Elde edilecek veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla yapılacak görüşmede sorulacak olan sorulara öğrencilerin verdikleri cevaplarla sınırlıdır. Bununla birlikte zaman ve çevrenin insanlar üzerindeki etkisi göz önüne alındığında araştırma, yapıldığı yıl ve çevreyle sınırlı olacaktır.

2.Bulgular ve Tartışma

2.1.DKAB Müfredatı ile İlgili Bulgular ve Tartışma

Yapılan araştırma ile özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB müfredatına ilişkin görüşleri ile ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bu kapsamda özel yetenekli öğrencilerin müfredat yeterliliğine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Genel olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde işlenen konular hakkında ne düşünüyorsunuz, ders içeriğini yeterli buluyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?” sorusuna ilişkin özel yetenekli lise öğrencilerine ait bulgular aşağıda Tablo 2’ de belirtilmiştir.

Tablo 2: “Genel olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde işlenen konular hakkında ne düşünüyorsunuz, ders içeriğini yeterli buluyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?” sorusuna ilişkin bulgular.

Tema	Alt Tema	Kod	Yüzde
	Yeterli	Bilgi yeterli	%15
DKAB müfredat yeterliliği	Kısmen yeterli	Sorgulamaya açık konular Daha güncel konular Gereğinden fazla bilgi Yorumla açık konular	%25
		Bilgi tekrarı Bilgi yetersiz	
	Yetersiz	Ezberci Sadece Müslümanlık Sorgulamaya kapalı Tartışılacak konular	%60

Görüşme sorusundan elde edilen verilerin içerik analizi sonucunda bulgular “DKAB müfredat yeterliliği” teması kapsamında “Yeterli” “Kısmen yeterli” ve “Yetersiz” alt temaları altında incelenmiştir. Katılımcıların yüzde 15’i DKAB dersi müfredatı hakkındaki görüşlerini “Yeterli” olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların yüzde 25’lik kısmı ise DKAB dersi müfredatı ile ilgili “Kısmen yeterli” olarak görüş belirtmişlerdir. Yüzde 60’lık bir kısmı da DKAB dersi müfredatını “Yetersiz” bulunduğunu nedenleriyle birlikte ifade etmişlerdir. Katılımcı öğrenciler ortak olarak DKAB müfredatı ile ilgili olarak diğer dinlerle ilgili konulara daha erken sınıflarda ve daha detaylı yer verilmesi, tartışmaya, sorgulamaya, yorumlamaya dayalı daha güncel dini bilgilere, hayatın içinden konulara ulaşabilecekleri bir DKAB dersine yönelik beklentilerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların müfredatla ilgili görüşleri alınırken, DKAB dersinde ezbere dayalı bir öğretim yerine sorgulamaya, tartışmaya, yorumlamaya dayalı bir ders talepleri ile karşılaşmıştır. Mevcut lise DKAB öğretim programında ezbere dayalı bir yaklaşımın bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda, ezbere dayalı bir öğretimle ilgili taleplerin uygulamaya yani öğretmene yönelik olduğu düşünülmektedir. Bu durumda müfredatın uygulayıcısı olan öğretmenlerin daha hassasiyet göstermeleri özel yetenekli öğrencilerle birlikte bütün öğrencilerin DKAB dersine olan bakışını etkilemesi açısından önemli görülmektedir.

Özel yetenekli lise öğrencilerinin “DKAB müfredat yeterliliği” teması kapsamında verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

ÖYK11: “Yani dini bilgiler açısından falan yani gayet yeterli...”

ÖYK1: “Bilgi anlamında bence yeterli bu müfredat. ...Ben derslerin içeriğinin aslında sorgulamaya dayalı olması gerektiğini düşünüyorum. ...”

ÖYK9: “Biz sınav, sistem yani ben sınavlar da gördüğüm için ezber konular da oluyor. Çünkü sadece yoruma açık konularla bizi bir sınava tabi tutamayabiliyorlar. ...Daha güncel, üstüne tartışabileceğimiz konular çok daha verimli oluyor.”

ÖYK19: “Dersin içeriğini nasıl buluyorum? Hani sanki biraz daha mantık olarak oturtulması gerekiyor gibi. Hani bazı kısımları mesela önce ibadetleri anlatmak yerine önce sorgulayacakları soruların cevaplarını verip sonra ibadetleri anlatsan daha mantıklı olabilir gibi. ... sonuçta temele oturtulmadığı sürece, yani bir temel olmadığı sürece üstüne bina yapamazsınız. Bilgi olarak yeterli sayılabilir.”

ÖYK3: “Derslerin içeriğini yeterli bulmuyorum. Çünkü hepimizin bu dine inandığı varsayılarak işleniyor dersler. Bu da kafasında bir soru kalan mesela bir arkadaşımız olsa ona cevap bulamıyor. Çünkü cevaplanmış gibi düşünüyorlar. Bu da onda bir eksik kalıyor. Dersi dinlemesine belki etki ediyor.”

ÖYK10: “Yüzeysel, şeyler fazla sorgulanmıyor, düşündürmüyor. ... daha sorgulayıcı, interaktif, merak uyandırıcı. Diğer dinler konusunda da olması gerektiğini düşünüyorum.”

ÖYK12: “Eksik, yani çok net bir şekilde tekdüze Müslümanlıktan bahsediliyor. Diğer dinlerden aşırı bahsedilmiyor. Ahlaktan bahsedildiğinde de hep iyi bir Müslüman olma açısından, iyi bir insan olma açısından değil.”

ÖYK13: “... artık ilkokuldan beri o kadar fazla aynı şeyi söylüyor ve herkesin bildiği şeyler oluyor ki bana biraz gereksiz gelmeye başladı. Yani yeni bir şey öğrenmiyoruz aslında din dersinde. Ne bileyim daha kapsamlı olabilir, müfredatı.”

ÖYK16: “Bence değil. ... bilgi yetersiz oluyor. Yani okuldan aldığım bilgi bana yetersiz kalmasa zaten internetten falan araştırma gibi bir derdim olmazdı.”

Özel yetenekli lise öğrencileri DKAB dersi müfredatının İslam dinini esas almasını, muhatabı olan kitlenin de Müslüman olduğu kabulünü eleştiren bir bakış açısıyla değerlendirmektedirler. Bu durumu zorlama, dayatma olarak algılayan bazı katılımcı ifadelerini de görmekteyiz. Özel yetenekli katılımcıların bazıları müfredatta diğer dinler ve inançlar ile bunlara ait figürlere daha fazla yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra diğer dinler ve inançlar anlatılırken herhangi bir yargılamada bulunmadan bilgi verilmesini, tanıtılmasını kişisel tercihlerine saygı açısından önemli görmektedirler. Bu durumun kendi merak ve sorgulamalarına yardımcı olabileceğini, sahip oldukları inançlarını da farklı inançlarla karşılaştırma imkânına sahip olmak istediklerini anlatmışlardır. Müfredatta ezber dayalı bir yaklaşım olmamasına rağmen kavram ezberletilmesini ya da genel olarak ezberin derste önemli yer işgal etmesini eleştiren katılımcıların bulunması, uygulamayı yapan öğretmene yönelik bir eleştiri olarak görülebilir. Müfredatın tekrara düşen konular azaltılarak daha sorgulayıcı, interaktif ve merak uyandırıcı bir hale getirilmesi gerektiğini de görüş ve öneri olarak belirtmişlerdir. Ayrıca müfredatın, dinin; dini gereklilikler, ihtiyaçlar, sorumluluklar kısmındansa ahlaki kısmına daha çok özen göstermesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ahlaki kısmında da iyi bir Müslüman olma açısından değil evrensel iyilik anlayışı açısından bir yaklaşımla verilmesine vurgu yapmışlardır.

Özel yetenekli lise öğrencileri merak ettikleri ve derinlemesine bilgi sahibi olmak istedikleri dini konular ile zikredilen sebepler dolayısıyla müfredatı aralarında bir engel olarak görmektedirler. Bu yüzden özel yetenekli öğrenciler için kendilerine ait özel bir eğitim ortamında, özel bir müfredatla ve özel öğretim yöntemleri ile bir din eğitimi hizmeti sağlanması önem arz etmektedir. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı Özel Yetenekliler Eğitimi Çalıştay Raporu (2019)'da ortaya konulan “İlgi alanlarına saygı” değerinin uygulanması olacaktır.²³ Özel yeteneklilerin eğitiminde ortaya konulan bu değer gereği, özel yetenekli öğrencilerin dini konulara ilgi duyduklarını tespit eden araştırmalar da dikkate alınarak dini bilgi edinme imkân ve ortamlarının da bireyselleştirilmesi gereklidir. Bu ortamlarda kullanılacak müfredat programlarının da farklılaştırılması ve zenginleştirilmesi önemli bir ihtiyaçtır.

Buraya kadar sunulan DKAB dersi çerçevesinde sorgulama sürecine dair görüş ve öneriler sonuçları İpek (2021) tarafından özel yetenekli öğrenciler üzerine yapılan araştırma ile benzerlik göstermiştir. İpek, araştırmasının sonucunda özel yetenekli öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak ortaya koyduğu “Üstün Zekâlı Öğrencilerin Din Öğretimi Süreçlerini Kılavuzlayıcı İlkeler” başlığı altında “Sorgulayıcı Öğrenme Ortamı Yaratmak, Öğrencilerin Düşüncelerini Rahatça İfade Edebileceği Ortamlar Oluşturmak, Açık Uçlu Düşünmenin Önünü Açmak ve Öğretimin Hızında ve Akışında Esnek Olmak” sıralanmıştır. İlgili sonuçlar mevcut araştırmadaki özel yetenekli lise öğrencilerinin ifadelerinden elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir.²⁴

²³ Milli Eğitim Bakanlığı, *Milli Eğitim Bakanlığı Özel Yetenekliler Eğitimi Çalıştay Raporu*, Çalıştay (Ankara, 2019).

²⁴ İpek, *Üstün Zekâlı Öğrencilerin Din Eğitimi*, 119.

Whittall (2009) okul ortamında katılımcı gözlemler yaptıği araştırmasında, özel yetenekli öğrencilere din eğitimi öğretiminde uygun ilke ve stratejilerin geliştirilmesini hedeflemiştir. Öğrencileriyle yaptığı görüşmeler ve gözlemler sonucunda din eğitiminin onların akademik yetenek ve özelliklerine uygun şekilde gelişmesi ve değişmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın önemli bir yönü gözlem ve görüşme yaptığı öğrencilerinin arasında Müslüman öğrencilerinin de bulunmasıdır. Bu yönüyle araştırma özel yeteneklilerin din eğitiminde İslam'ın incelenmesine de odaklanmıştır. Elde edilen sonuçları itibarıyla ülkemizde yapılacak özel yeteneklilerin din eğitim ve öğretimi çalışmalarına katkı sunabilecek bir araştırma olarak görülebilir. Araştırma yorumlayıcı yaklaşımın, din eğitimi alan en yetenekli öğrencilerin ilgisini çekmede ve onlara meydan okumada başarılı olduğunu göstermiştir. Bu yaklaşımla öğrenciler yaşayan, dinamik geleneklerle karşılaşmalarına ve yorumlamalarına olanak bulmuşlardır. Araştırmada, üstün zekâli ve yetenekli öğrenciler için daha uygun olan daha az yapılandırılmış ve daha bağımsız pedagojik yöntemler, bu öğrencilerin sahip olduğu becerileri hedef almıştır.²⁵ Whittall (2009)'un araştırma sonuçlarıyla mevcut araştırmada elde edilen DKAB dersine yönelik bulgular benzerlik göstermiştir.

Tosun, Sözen, İpek ve Şimşek (2020) tarafından yapılan özel yetenekli öğrencilerin DKAB dersine yönelik tutumları araştırması sonuçlarında öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumları olumlu olarak bulunmuştur.²⁶ Mevcut araştırmanın DKAB müfredatıyla ilgili sonuçları ile bu araştırma sonuçları örtüşmemektedir. Bunun nedenlerini irdelediğimizde, araştırmanın örneklem yaş grubunun mevcut araştırmadan daha geniş olması ve nicel yöntemle veri elde edilmiş olması olabileceği değerlendirilmiştir. Bahse konu araştırmanın sonuç bölümünde belirtilen üstün zekâli öğrencilerin de normal zekâ gelişimi özellikleri sergileyenler gibi sınıf seviyelerinin, aile gelir durumlarının ve anne-baba mezuniyet seviyelerinin artmasından negatif yönde etkilendiği sonucu da bu durumu açıklamaktadır. Mevcut araştırmanın sınıf seviyelerinin zorunlu eğitimin son kademesi olan ortaöğretime ait olması ve velilerinin mezuniyet durumlarının bazılarının da yüksek seviyede olmasına bağlı olarak iki araştırma sonuçlarının örtüşmediği söylenebilir. Ayrıca hedef kitle nitel araştırmalarda nicel araştırmalara göre daha özel ve daha detaylı bilgi paylaşımında bulunabilmektedir.

Araştırmanın hedef kitleleri özel yetenekli lise öğrencileri olsa da özel yeteneklilerin din eğitimi ve öğretimine dair çalışmaların kısıtlı olması sebebiyle tartışmayı normal gelişim gösteren lise öğrencileriyle yapılmış araştırmalarla zenginleştirmek gerekmektedir. Bu çalışmalardan olan Kandemir (2022), lise öğrencileri ile yapmış olduğu ateizm ve deizm eğilimi üzerine araştırmasında DKAB müfredatına dair mevcut araştırmada elde edilen sonuçları destekler mahiyette bulgulara ulaşmıştır. Mevcut çalışmada özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB müfredatını yetersiz gördükleri ve çeşitli öneriler de getirdikleri sonuçlar ortaya koyulmuştur. Benzer şekilde Kandemir (2022)'in araştırma sonuçlarında da hem öğrenci hem öğretmenlerden müfredata yönelik güncellik, tekrarlar, dil ve anlatım, pratik bilgi içermeyen ve duygu dünyalarına hitap etmeyen teorik konular hususlarında eleştiriler gelmiştir.²⁷ Kaya (2021) da lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında DKAB dersi ve müfredatı ile ilgili benzer eleştirilerin getirildiği sonuçlara ulaşmıştır. Katılımcılar dersi ciddiyetsiz bulduklarını, sınav odaklı bir ders anlayışını ve tartışmaya, sorgulamaya fırsat vermeyen bir eğitim sistemini eleştirdikleri görüşleriyle mevcut araştırma sonuçlarıyla örtüşen veriler sunmuşlardır²⁸. Ecer ve Candan (2023) DKAB öğretmenleriyle yaptıkları araştırmada güncel dini konuların DKAB müfredatında yer bulup bulmadığını ve bu durumun yeterliliğini ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırma sonucunda güncel dini konuların, DKAB dersleri kapsamında ortaöğretim 12. sınıfta “Güncel Dinî Meseleler” başlıklı bir üniteye yer almış ve bazı konular ele alınarak dinî hükümler çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu durum müfredatın güncel hayata etkisinin kısmi düzeyde olduğunu göstermiştir. Bu haliyle müfredatın öğrencilerin sosyal hayatta karşılaştığı ve okula taşıdığı meselelere kıyasla sınırlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.²⁹ Mevcut araştırmanın sonuçları içerisinde özel yetenekli lise öğrencilerinin ifadelerinde “güncel konular” koduyla ortaya konulan bulgular Ecer ve Candan (2023) ile örtüşmektedir.

2.2.DKAB Öğretmeni ile İlgili Bulgular ve Tartışma

Yapılan araştırma ile özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB öğretmenlerinin tutumlarına ilişkin görüşleri ile ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bu kapsamda özel yetenekli öğrencilerin müfredat ve öğretmen görüşlerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Dini konularda merak ettiğiniz sorularınızın cevaplanmasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinizin yaklaşımlarını nasıl buluyorsunuz?” sorusuna ilişkin özel yetenekli lise öğrencilerine ait bulgular aşağıda Tablo 3’ de belirtilmiştir.

²⁵ Amy Whittall, “Developing Appropriate Principles and Strategies for the Teaching of Gifted Students of Religious Education”, *Religious Education Research through a Community of Practice. Action Research and the Interpretive Approach*, ed. Julia Ipgrave vd. (Waxmann Verlag, 2009), 72-83.

²⁶ Tosun vd., “Üstün Zekâli Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”.

²⁷ Sibel Kandemir, *Lise Öğrencilerinde Ateizm ve Deizm Eğilimi Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022).

²⁸ Cemre Nur Kaya, *Lise Öğrencilerinin Dini Dünya Görüşlerini Etkileyen Unsurlar Üzerine Bir Araştırma* (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

²⁹ Münir Ecer - Abdurrahman Candan, “DKAB Derslerinde Güncel Dinî Meselelerin Yeri: Öğretmen Görüşlerine Göre Bir Değerlendirme”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (15 Aralık 2023), 125-150.

Tablo 3: “Dini konularda merak ettiğiniz sorularınızın cevaplanmasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinizin yaklaşımlarını nasıl buluyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular.

Tema	Alt Tema	Kod	Yüzde
DKAB öğretmen yaklaşımları	Olumlu	Hoşgörülü İlgili Sabırlı Samimi Sorgulamaya açık	%80
	Olumsuz	İlgisiz Korku dili Sabit fikirli Sert Yargılayıcı	%20

Görüşme sorusundan elde edilen verilerin içerik analizi sonucunda bulgular “DKAB öğretmen yaklaşımları” teması kapsamında “olumlu” ve “olumsuz” alt temaları altında incelenmiştir. Özel yetenekli lise öğrencisi katılımcıların yüzde 80’i DKAB öğretmenlerinin yaklaşımları hakkındaki görüşlerini “olumlu” olarak belirtmişlerdir. Yüzde 20’lik bir kısmı da DKAB öğretmenlerinin yaklaşımlarını “olumsuz” bulduğuna dair örnekler vermişlerdir. Genel olarak özel yetenekli lise öğrencileri DKAB öğretmenlerini hoşgörülü, samimi, ilgili, sabırlı ve sorgulamaya açık yaklaşımlar sergileyen iyi birer insan olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte özel yetenekli katılımcıların bir kısmı da DKAB öğretmenlerinin ilgisiz, korku dilini kullanan, sert davranan, sabit fikirli ve yargılayıcı tutumlarının oluşturduğu olumsuz durumu belirtmişlerdir.

Özel yetenekli lise öğrencilerinin “DKAB öğretmen yaklaşımları” teması altında verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

ÖYK3: “Yani din hocamız hoşgörülle karşılıyor soruları o konuda. Yani araştırmamızı da istiyor. Sorguladığımız bir şey varsa öğrenmemizi de istiyor. Kendisi her hangi bir karşı çıkma yani sert bir tepki de göstermiyor o konuda iyi.”

ÖYK7: “Genel olarak hoşgörülü davranıyorlar... Bizim o soruları kötü niyetli bir amaçla sormadığımızı, bizim sadece merak ettiğimizi ve doğrusunu öğrenmek istediğimizi için sorduğumuzu bildiği için genel olarak hoşgörülü davranıyorlar. Ama bu da biraz öğretmene bağlı. Çünkü öğretmen eğer sert biriyse o çocuğu çok rencide edebilir. Bu sefer hani şöyle bir şeyleri sırf merak ettiğin için bir şeyi birisi sana kızarsa sen o konudan soğursun ve ilgini de kaybedersin. Yine dediğim gibi o çocuğundan inancı zayıflar. Evet, belki inanmaya devam eder ama ben bunu sorguladığımda bana kızıyorlar. Demek ki sorgulamam gerekiyor, sorgulama kötümüş gibi düşünebilir.”

ÖYK5: “...Yani benim aslında şeyim bir nevi şikâyetim de şu. Ben mesela küçükken işte böyle din, din hocasıyla konuşurken işte çok korkutuyorlardı. Çok korkuyordum ben küçükken çok korkuyordum. Ama böyle öyle bir korku değil yani baya bildiğin çok korkuyordum. Sonra işte araştırıp öğrenince işte O’nun (Allah) aslında sevgi dolu olduğunu falan öğrenince kendime geldim. Ama bu şekilde düşünmeyen bir sürü insan var. Bunu gerçekten din dersinde doğru bir şekilde yansıtırsa bu hocalardan da kaynaklanıyor. Yansırda daha iyi olabilir.”

ÖYK12: “Tekdüze? Çünkü onlar da direk kendi inandıklarını savunuyorlar ve direk sorgulamaya daha az açık oluyorlar. Direk bildikleri şeyleri savunuyorlar ve başka bir şeyi düşünmemeye yelteniyorlar. Çünkü bildikleri tek bir bilgi var ve bu bilginin doğruluğunu kabul ettirmeye çalışıyorlar. Olumsuz bakıyorlar sorgulamaya daha çok. Hani o sorgulamaya açıklar ama sorgulandığında da olumsuz bakıyorlar.”

ÖYK15: “Bazıları sert çıkabilir, bazıları çok daha yumuşak davranıp bu sorumuzun normal olduğunu düşünebilirler. Ama bir soru çok fazla üstelediğimizde sıkılıp tamam sen nasıl biliyorsan öyle olsun veya tamam sen inanma diyen öğretmenleri de biliyorum, oldu. ... aradığım soruların cevaplarını bulamadım ve bundan sonraki süreçlerde soru sormaktan bir süreliğine de olsa çekindim.”

ÖYK18: “...dinsel konular daha özel konular olduğu için insanın soruları yargılanmamalıdır.”

Özel yetenekli lise öğrencileri DKAB öğretmenlerini kendilerini ilgiyle dinleyen, görüşlerine saygıyla yaklaşan ve yargılamada bulunmayan bir rehber olarak görmektedirler. Özel yetenekli lise öğrencilerinin ifadelerinde DKAB öğretmeni, özel yetenekli öğrencilere direk cevabı veren değil bilgiye giden yolu bulmaya yardımcı olan bir kılavuz konumundadır. Aynı zamanda özel yetenekli katılımcılar kendilerini hoşgörü ve sabırla dinleyen DKAB öğretmeninden dersin ciddiyet içerisinde verilmesini de beklemektedirler. Bu durum öğrenme ortamında, dini ilgi ve sorgulaması düşük diğer öğrencilerin bozucu etkilerde bulunduğunu ifade edilen başka katılımcı öğrenci cevaplarıyla da dile getirilmiştir. Özel yetenekli lise öğrencileri DKAB öğretmenin dini sorgulamaları karşısında empati sahibi olması gerektiğini belirterek, kendilerinin dine dair sorularını kötü niyetle değil sadece merak ettikleri ve öğrenmek istedikleri için sorduklarını anlamasını beklemektedirler. Katılımcılar açıklamalarında öğretmen sert bir tavır sergilediği takdirde inanç zayıflığı, dinden soğuma, sorgulamayı bırakma ve ilgisini

kaybetme durumlarının ortaya çıkabileceği konusunda endişelerini dile getirmişlerdir. DKAB öğretmeninin derse samimiyet ve sohbet havası katarak, DKAB dersinin herhangi bir ders gibi işlenip geçilmesinin önüne geçmesi gerektiğini öneri olarak sunan özel yetenekli katılımcılar olmuştur. Özel yetenekli lise öğrencilerinin ifadelerinden çıkarılabilecek başka bir husus da DKAB öğretmenleri bu öğrencilerin sorgulamalarını desteklediklerini söylediler de uygulamada bunun pek de öyle olmadığıdır. DKAB öğretmenleri bazen müfredatı yetiştirmek endişesiyle, bazen konu dışına çıkmamak için, bazen de özel yetenekli öğrencilerin ilginç sorularıyla baş edemediklerinden dolayı soru sormalarına müsaade etmemektedirler. Bu durum, araştırma problem cümlesinde ifade edilen özel yetenekli öğrencilerin diğer gelişim alanlarında kendilerine sunulan özel eğitim imkânlarının din eğitimi alanında da sunulmasının gerekliliğini teyit eden bir veridir. Bu veriler ışığında, eğitim ortamını bozucu etkide bulunan ilgisiz akran, bu ortamda özel yetenekli öğrenciyeye yeterli ilgiyi sunamayan öğretmen ve özel yeteneklilik açısından farklılaştırılmamış bir öğretim programı üçgeninde kaderine terkedilmiş bir özel yeteneklilerin din eğitimi fotoğrafı görülmektedir.

Mevcut araştırmanın bu boyutunda özel yetenekli lise öğrencilerinin bireysel farklılıklarını yansıtan, bakış açılarının ve eleştirilerinin özellikle DKAB öğretmenleri özelinde dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin DKAB öğretmenleri ile ilgili görüşlerini konu alan müstakil bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak Cülha, Ateş ve Nazlı (2018) tarafından yapılan bir çalışmada özel yetenekli öğrencilerin ideal öğretmene ilişkin metaforları ortaya koyulmuştur. Araştırmada özel yetenekli öğrencilerin iletişim kurma ihtiyacı ve bu ihtiyaca yönelik öğrenci-öğretmen ilişkilerinde, öğretmeni kendilerine yakın, samimi ve sıcak biri olarak görmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bahse konu çalışmadaki özel yetenekli öğrencilerin ideal öğretmene dair beklentileri ile mevcut çalışmadaki özel yetenekli katılımcıların DKAB öğretmenlerine yönelik değerlendirmeleri benzerlik göstermiştir.³⁰

Al-Lawati ve Hunsaker (2007) tarafından öğretmenlerin farklılaşmayı nasıl kullandıklarını görmek için, ABD'deki İslami okullarda üstün zekâlı ve özel yetenekli öğrencilere sunulan deneyimler bakımından öğretmenlerin öğretim ve müfredatla ilgili uygulamalarını inceleyen bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada özel yeteneklilerin ihtiyaçlarını karşılayacak müfredat ve İslami değerlerin uygulamalarda ne ölçüde bütünleşme sağladığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sonuçlar, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki İslami okulların üstün yetenekli öğrencilere yönelik programlarının sınırlı olduğunu, öğretmenlerin çoğunluğunun üstün yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrenciler arasında öğretim stratejilerini sıklıkla ayırmadığını, farklılaştırma uygularken bunu basit düzeylerde yaptığını ortaya koymuştur. Üstelik bu okullardaki öğretmenler İslami değerleri çeşitli akademik konularla bütünleştirmemekte ve bunları tüm öğrencilere aynı şekilde sunmaktadırlar.³¹ Mevcut çalışmada da görüşme yapılan özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB öğretmenleri ile ilgili verdiği bilgilerden bu öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak herhangi bir öğretim stratejisi uygulamadıkları, müfredatta bir farklılaştırma yapmadıkları, normal gelişim gösteren akranları ile aynı imkânlarla dersi işledikleri görülmüştür. Bu yönleriyle Al-Lawati ve Hunsaker (2007) tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla bu araştırma sonuçları benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların kendi ifadelerinde belirttikleri önemli bir husus da müfredat ve ders materyallerinin uygulayıcısının DKAB öğretmeni olduğudur. Hâlihazırdaki eğitim araçlarıyla iletişim kuran, duygu boyutuyla bireye hitap eden yine öğretmendir. Bu durumu destekleyen katılımcı ifadelerinde aynı öğrenci ortaokul öğretmenine bağlı olarak olumsuz bir değerlendirmede bulunurken lisede başka bir öğretmen onun çok olumlu bir noktaya gelmesine sebep olabilmektedir. Alan yazında DKAB öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına yönelik çeşitli araştırmalara rahatlıkla ulaşılabilmektedir.³² Konuyla ilgili yapılan mevcut araştırmalarda eleştiri noktalarının ve eksikliklerin genel olarak ortaya koyulduğu söylenebilir. Ancak bu araştırmaların öznesi olan DKAB öğretmenlerinin çeşitli yönlerden, özel yetenekli öğrencilerin bakış açısıyla da değerlendirilmesi bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

³⁰ Ali Cülha vd., "Özel Yetenekli Öğrencilerin İdeal Öğretmene İlişkin Metaforları", *Harran Maarif Dergisi* 3/1 (29 Haziran 2018), 39-51.

³¹ Fatma A. K. Al-Lawati - Scott L. Hunsaker, "Differentiation for the Gifted in American Islamic Schools", *Journal for the Education of the Gifted* 30/4 (Haziran 2007), 500-518; Ahmad Alzboon - Mahmoud ABU Jadou, "Fundamentals of the Gifted Education in the Prophetic Sunnah, and Its Relation to Contemporary Educational Thought", *Journal for the Education of Gifted Young Scientists* 8/3 (15 Eylül 2020), 1017.

³² bk. Süleyman Akyürek, "İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersi ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları", *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/23 (01 Haziran 2012), 7-47; Nevzat Aşıkoğlu, "Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (15 Haziran 2011), 5-13; Recai Doğan - Nurullah Altaş, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlik Düzeylerini Etkileyen Faktörler (Ankara Örneği)", *AÜİFD XLIV/2* (2003), 173-186; Hacer Aşık Ev, "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) Öğretmeninin Nitelik ve Mesleki Yeterlilikleri", *İlköğretim Online* 10/2 (26 Haziran 2011), 523-538; Yasemin İpek, *Fen Lisesi Öğrencilerinin DKAB Dersine İlişkin Tutumları ve Değer Algıları (Diyarbakır Örneği)* (Dicle Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016); Ümit Kalkan vd., "DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmenlerinin İletişim Becerilerinin Öğrenci Tutumlarına Etkisi", *Mütefekkir* 9/17 (15 Haziran 2022), 149-176; Umur Kaya, "Din Derslerine Giren Öğretmenlerin Yeterliklerine Dair Bir İnceleme", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55/55 (20 Ocak 2019), 79-111; Ahmet Koç, "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlilikleri", *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (01 Haziran 2010), 107-149.

Sonuç

Bu araştırmada özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB dersi müfredatına ve DKAB öğretmenlerinin tutumlarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. İlgili literatürle ilişkili olarak ulaşılan bulgular tartışılmıştır. Sonuç olarak özel yetenekli lise öğrencisi katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formunda konuyla ilgili kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplardan bir bilgi edinme kaynağı olarak DKAB dersini mevcut müfredat içeriğiyle yeterli görmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 2). Özel yetenekli lise öğrencisi katılımcıların yüzde 60'lık bir kısmı DKAB dersi müfredatını “yetersiz” bulunduğunu nedenleriyle birlikte ifade etmişlerdir. Katılımcıların müfredatı yeterli ve kısmen yeterli görenlerinin de birtakım eleştiriler getirmesi DKAB müfredatıyla ilgili genel bir olumsuz algı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Özel yetenekli lise öğrencileri DKAB dersi müfredatının İslam dinini esas almasını, muhatabı olan kitlenin de Müslüman olduğu kabulünü eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektedirler. Bu durumu zorlama, dayatma olarak algılayan bazı katılımcı ifadelerini de görmekteyiz. Özel yetenekli katılımcıların bir kısmı müfredatta diğer dinler ve inançlar ile bunlara ait figürlere daha detaylı yer verilmesi gerektiğini eleştirel bir dille ifade etmektedirler. Bu eleştiri ve önerilerde bulunan öğrencilerin sınıf seviyeleri değerlendirildiğinde, bir kısmının ifadelerinin gençler arasında daha erken sınıflarda inanç konularının gündemlerini meşgul etmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Bununla beraber sınıf seviyesine uygun olarak öğretim programında gördüğü konuları yetersiz görerek eleştiren katılımcılar da bulunmaktadır. Diğer dinler ve farklı inançlar konusunda genel duruma bakıldığında özel yetenekli lise öğrencilerinin sınıf seviyesi fark etmeksizin bu konulara ilgi duydukları, araştırıp sorguladıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra diğer dinler ve inançlar anlatılırken herhangi bir yargılamada bulunmadan bilgi verilmesini ve diğer dinlerin tarafsız bir biçimde tanıtılmasını kişisel tercihlerine saygı açısından önemli görmektedirler. Bu durumun kendi merak ve sorgulamalarına yardımcı olabileceğini, sahip oldukları inançlarını da farklı inançlarla karşılaştırma imkânına sahip olmak istediklerini anlatmışlardır. Müfredatta ezbere dayalı bir yaklaşım olmamasına rağmen kavram ezberletilmesini ya da genel olarak ezberin derste önemli yer işgal etmesini eleştiren katılımcıların bulunması, uygulamayı yapan öğretmene yönelik bir eleştiri olarak görülebilir. Müfredatın, tekrara düşen konular azaltılarak daha sorgulayıcı, interaktif ve merak uyandırıcı bir hale getirilmesi gerektiğini de görüş ve öneri olarak belirtmişlerdir. Müfredatın dinin; dini gereklilikler, ihtiyaçlar, sorumluluklar kısmındansa ahlaki kısmına daha çok özen göstermesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin bu görüşleri Mevlana'nın (1207-1273) pergel metaforuna benzer bir özgürlük alanı beklentileri olarak anlaşılabilir. Mevlana, pergelin sabit ayağı medeniyetimizde sabitlenmiş hareketli ayağı da bütün âlemi dolaşacak diye tarif ettiği metforla; araştıran, sorgulayan, öğrendiği bilgileri tahkik eden gençler yetiştirecek bir anlayış ortaya koymuştur.

Özel yetenekli lise öğrencileri merak ettikleri ve derinlemesine bilgi sahibi olmak istedikleri dini konulara mevcut DKAB müfredatıyla yeterince vakıf olamamaktadırlar. Bu yüzden özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış bireyselleştirilmiş bir eğitim ortamında, farklılaştırılmış bir müfredatla ve özel öğretim yöntemleri ile bir din eğitimi hizmeti sağlanması gerekmektedir. Ülkemizde henüz özel yeteneklilik alanında din eğitimi çalışmaları çok yeni olduğu için DKAB dersi için nasıl bir bireyselleştirme ve farklılaştırma ya da zenginleştirme yapılacağını söylemek zor görünmektedir. Bunun için özel yetenekli öğrenciler için DKAB müfredat geliştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu öğrencilerin yapılan mevcut araştırmada dini konulara ilgilerinin göz ardı edilemeyecek şekilde var olduğu tespit edilmiştir. Yapılacak müfredat çalışmalarının ve sunulacak din eğitimi imkânlarının, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Yetenekliler Eğitimi Çalıştayı Raporu (2019)'da ortaya konulan “İlgi alanlarına saygı” değerinin uygulaması olacaktır.³³

Araştırma kapsamında özel yetenekli lise öğrencisi katılımcıların yüzde 80'inin yarı yapılandırılmış görüşme formunda kendilerine yöneltilen sorularda belirttikleri görüşlerden dini konulardaki sorularının cevaplanması çerçevesinde DKAB öğretmenine bakışlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 3). Özel yetenekli lise öğrencileri DKAB öğretmenlerini kendilerini ilgiyle dinleyen, görüşlerine saygıyla yaklaşan ve yargılamada bulunmayan birer rehber olarak görmektedirler. Araştırma sonuçları içerisinde DKAB öğretmenleri ile ilgili verilerin kodları incelendiğinde özel yetenekli lise öğrencilerinin din eğitiminde duygusal gelişim alanlarının öne çıktığı söylenebilir. Duygusal açıdan gelişim özelliklerine uygun olan bu durum, rahat bir iletişim kurabilecekleri, ilgili, samimi, davetkâr bir iletişim dili beklentileri olduğunu göstermektedir.

Özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB öğretmeni, bir kılavuz konumundadır. Özel yetenekli öğrencilerin öğretmeni direkt cevabı veren değil bilgiye giden yolu gösteren bir rehberdir. Bu rehberden özel yetenekli katılımcıların beklentisi, kendilerini hoşgörü ve sabırla dinlemesi ve dersin ciddiyet içerisinde verilmesini sağlamasıdır. Çünkü dini ilgi ve sorgulaması düşük olabilen diğer öğrenciler tarafından öğrenme ortamı bozucu etkilere maruz kalabilmektedir. Özel yetenekli lise öğrencileri DKAB öğretmeninini dini sorgulamalarının uç noktalara gittiği durumlarda, empati göstererek, kendilerinin dine dair sorularını kötü niyetle değil sadece merak ettikleri ve öğrenmek istedikleri için sorduklarını anlamasını beklemektedirler. Aksi durumda

³³ Milli Eğitim Bakanlığı, *Milli Eğitim Bakanlığı Özel Yetenekliler Eğitimi Çalıştayı Raporu*.

katılımcılardan bazıları öğretmen sert bir tavır sergilediği takdirde inanç zayıflığı, dinden soğuma, sorgulamayı bırakma ve ilgisini kaybetme durumlarının ortaya çıktığı/çıkabileceği konusunda endişelerini dile getirmişlerdir. DKAB öğretmenin derse samimiyet ve sohbet havası katarak, DKAB dersinin herhangi bir ders gibi işlenip geçilmesinin önüne geçmesi gerektiğini beklenti olarak sunan katılımcılar olmuştur.

Özel yetenekli lise öğrencilerinin ifadelerinden çıkarılabilecek başka bir husus da DKAB öğretmenleri bu öğrencilerin sorgulamalarını desteklediklerini söylediler de uygulamada buna pek imkân sağlamamaktadırlar. DKAB öğretmenleri bazen müfredatı yetiştirmek endişesiyle, bazen konu dışına çıkmamak için, bazen de özel yetenekli öğrencilerin ilginç sorularıyla baş edemediklerinden dolayı soru sormalarına müsaade etmemektedirler. DKAB öğretmenlerinin özel yetenekli öğrencilerle ilgili temel bir alan bilgisine sahip olması bu durumun çözümüne yardımcı olacaktır. Bu durum, araştırma problem cümlesinde ifade edilen özel yetenekli öğrencilerin diğer gelişim alanlarında kendilerine sunulan özel eğitim imkânlarının din eğitimi alanında da sunulmasının gerekliliğini teyit eden bir veridir. Buraya kadarki veriler ışığında, eğitim ortamını bozucu etkide bulunan ilgisiz akran etkisi, bu ortamda özel yetenekli öğrenciye yeterli özel ilgiyi sunamayan öğretmen ve özel yeteneklilik açısından farklılaştırılmamış bir öğretim programı üçgeninde, ilgi bekleyen bir özel yetenekliler din eğitimi alanı karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın konusu lise öğrencileri olsa da din eğitiminin okul öncesi ve ilköğretim dönemlerine ait çok önemli bir veriyle de karşılaşmıştır. Küçük yaşlarda verilen din eğitiminde korku ve korkutma yaşayan özel yetenekli lise öğrencileri DKAB öğretmeni ve müfredatı ile ilgili görüşü sorulduğunda ya kendine ait ya da yakın çevresinde şahit olduğu iz bırakan olay anlatımlarında bulunmuşlardır. Din eğitiminde korkutmaya maruz kalan özel yetenekli birey, yaşadığı travmayı zamanla aldığı desteklerle atlattığını ifade etse de bu olayı hatıralarından silemediğini yıllar sonra yapılan böyle bir çalışmayla göstermiştir. Bu durum din eğitimi ve öğretimi gibi duygu boyutu çok kuvvetli bir alanda hassasiyet gösterilmesi gereken önemli bir vaka olarak DKAB öğretmenlerinin ve genel olarak din eğitimi hizmeti veren bütün din eğitimcilerinin dikkatine sunulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen verilere ve literatürdeki diğer çalışmalara dayalı olarak özel yetenekli öğrencilerin din eğitim ve öğretimi ile ilgili olarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB dersi müfredatı ve DKAB öğretmeni ile ilgili görüşlerinin ele alındığı daha detaylandırılmış, sınırlandırılmış nitel, nicel ya da karma yöntemlerle araştırmalar yapılabilir. Örneğin sadece öğretim ortamlarını ya da öğretim metot ve tekniklerini ele alacak alan araştırmaları yapılabilir.
- Araştırma sınırlarımız içinde özel yetenekli lise öğrencilerinin DKAB müfredat ve öğretmen görüşleri incelenmiştir. Yapılacak yeni çalışmalarda ortaokul seviyesindeki özel yetenekli öğrencilerin de DKAB müfredat ve öğretmen görüşlerinin de incelenmesi literatüre önemli katkılar sağlayabilir.
- DKAB öğretmenleri ile ilgili olarak ortaya çıkan olumlu tutumun aynı şekilde DKAB müfredatına yönelik de sağlanabilmesi adına, öğretim programına muhalif öğretmen uygulamalarına yönelik eleştiri ve önerileri de dikkate alarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmet içi eğitimler yapılabilir.
- Özel yetenekli lise öğrencilerinin de gönüllü katılım sağlayıp görüşlerini belirtebilecekleri, DKAB öğretmenlerinin dahil edildiği; özel yeteneklilerin din, ahlak ve değer eğitimi ile ilgili araştırmaları bulunan akademisyenlerin öncülük edeceği, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından desteklenecek çalıştay, ulusal/uluslararası sempozyum vb. çalışmalar düzenlenebilir.
- BİLSEM'lerde özel yetenekli öğrencilerin diğer gelişim alanlarının yanında din eğitimi ve öğretimi de destekleyici tedbirler alınması, imkânlar oluşturulabilir. Örneğin yıllık olarak BİLSEM müdürlükleri tarafından planlanan ve Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından onaylanan atölye çalışmaları arasına "Din Felsefesi Atölyesi" açılarak özel yetenekli lise öğrencilerinin dini soru ve sorgulamaları açısından desteklenmeleri sağlanabilir.

Mevcut DKAB öğretmenleri ile aday DKAB öğretmenleri için üniversiteler işbirliğinde özel yeteneklilik alan yeterliliğine yönelik eğitim imkânları oluşturulabilir.

Kaynakça | References

- Akyürek, Süleyman. "İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersi ile Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları". *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/23 (01 Haziran 2012), 7-47.
- Al-Lawati, Fatma A. K. - Hunsaker, Scott L. "Differentiation for the Gifted in American Islamic Schools". *Journal for the Education of the Gifted* 30/4 (Haziran 2007), 500-518. <https://doi.org/10.4219/jeg-2007-501>
- Alzboon, Ahmad - Jadou, Mahmoud ABU. "Fundamentals of the Gifted Education in the Prophetic Sunnah, and Its Relation to Contemporary Educational Thought". *Journal for the Education of Gifted Young Scientists* 8/3 (15 Eylül 2020), 1015-1029. <https://doi.org/10.17478/jegys.692117>
- Aşıkoğlu, Nevzat. "Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği)". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (15 Haziran 2011), 5-13.
- Barlett, Lesley vd. *Nitel Araştırmalarda Örnek Olay Yöntemi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2021.
- Bazeley, Pat vd. *NVivo ile Nitel Veri Analizi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Berg, Bruce L. - Lune, Howard. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. Hasan Aydın. Konya: Eğitim Kitabevi, 2015.
- Berger, Sandra L. *Differentiating Curriculum for Gifted Students*. Council for Exceptional Children, Publication Sales, 1920 Association Dr, 1991. <https://eric.ed.gov/?id=ED342175>
- Conklin, Wendy - Frei, Shelly. *Differentiating the Curriculum for Gifted Learners: All Grades*. Huntington Beach: Teacher Created Materials, 2007.
- Creswell, John W. vd. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020.
- Cülha, Ali vd. "Özel Yetenekli Öğrencilerin İdeal Öğretmene İlişkin Metaforları". *Harran Maarif Dergisi* 3/1 (29 Haziran 2018), 39-51. <https://doi.org/10.22596/2018.0301.39.51>
- Doğan, Recai - Altaş, Nurullah. "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlik Düzeylerini Etkileyen Faktörler (Ankara Örneği)". *AÜİFD XLIV/2* (2003), 173-186.
- Ecer, Münir - Candan, Abdurrahman. "DKAB Derslerinde Güncel Dinî Meselelerin Yeri: Öğretmen Görüşlerine Göre Bir Değerlendirme". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (15 Aralık 2023), 125-150. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1349790>
- Ev, Hacer Aşık. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Öğretmeninin Nitelik ve Mesleki Yeterlilikleri". *İlköğretim Online* 10/2 (26 Haziran 2011), 523-538.
- Fertig, Carol. *Özel Yetenekli Bir Çocuk Yetiştirmek*. çev. Banu Tepe. İstanbul: Pedagoji Yayınları, 2022.
- Gallagher, James J. *Research Summary on Gifted Child Education* (1966). <https://eric.ed.gov/?id=ED026753>
- İpek, Yasemin. *Fen Lisesi Öğrencilerinin DKAB Dersine İlişkin Tutumları ve Değer Algıları (Diyarbakır Örneği)*. Dicle Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016.
- İpek, Yasemin. *Üstün Zekâlı Öğrencilerin Din Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, 2021.
- Kalkan, Ümit vd. "DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmenlerinin İletişim Becerilerinin Öğrenci Tutumlarına Etkisi". *Mütefekkir* 9/17 (15 Haziran 2022), 149-176. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.1128644>
- Kandemir, Sibel. *Lise Öğrencilerinde Ateizm ve Deizm Eğilimi Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022.
- Kaya, Cemre Nur. *Lise Öğrencilerinin Dini Dünya Görüşlerini Etkileyen Unsurlar Üzerine Bir Araştırma*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kaya, Umut. "Din Derslerine Giren Öğretmenlerin Yeterliklerine Dair Bir İnceleme". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55/55 (20 Ocak 2019), 79-111. <https://doi.org/10.15370/maruiid.515283>
- Koç, Ahmet. "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlilikleri". *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (01 Haziran 2010), 107-149.
- Koç, Ahmet - Acar, Rüştü. "Dezavantajlı (Özel Yetenekli) Bireylerle Dini İletişim Meselesi". *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu "Din, Dil ve İletişim" 10-12 Ekim 2019 Eskişehir*, 410-420.
- Levent, A. Faruk. *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2011.
- Merriam, Sharan B. *Nitel Araştırma*. ed. Selahattin Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı. "Bilim ve Sanat Merkezleri Güncel Sayısı". 16 Kasım 2023. Erişim 01 Ocak 2024. <http://orgm.meb.gov.tr/www/genel-mudurumuz-sayin-doc-dr-mustafa-otrar-bilim-ve-sanat-merkezi-mudurleri-ile-degerlendirme-toplantisi-gerceklestirdi/icerik/2559>
- Milli Eğitim Bakanlığı. "Bilim ve Sanat Merkezleri Nedir?" 2022. Erişim 24 Aralık 2023. <http://orgm.meb.gov.tr/www/bilim-ve-sanat-merkezleri-nedir/icerik/1955>

- Milli Eğitim Bakanlığı. "Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi 2019". Milli Eğitim Bakanlığı, 2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Birinci Özel Eğitim Konseyi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 13 Mayıs 1991.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Milli Eğitim Bakanlığı Özel Yetenekliler Eğitimi Çalıştayı Raporu*. Çalıştay. Ankara, 2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı. "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği". Milli Eğitim Bakanlığı, 07 Temmuz 2018.
- Mirman, Norman J. "Identifying and Selecting Teachers". *Designing and Developing Programs for Gifted Students*. ed. Joan F. Smutny. 39-68. Corwin Press, 2003.
- Peterson, Jean Sunde - Moon, Sidney M. "Counseling the Gifted". *Handbook of Giftedness in Children: Psychoeducational Theory, Research, and Best Practices*. ed. Steven I. Pfeiffer. 223-245. Boston, MA: Springer US, 2008. https://doi.org/10.1007/978-0-387-74401-8_12
- Şahin, Feyzullah. "Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Özel Yetenekliler". *Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Duygusal ve Akademik Gelişimi*. ed. Uğur Sak. 189-206. Ankara: Pegem Akademi, 1. baskı: Mart 2021, Ankara., 2021.
- Tirri, Kirsi. "Spirituality and Giftedness". *Gifted Education International* 39/1 (01 Ocak 2023), 73-79. <https://doi.org/10.1177/02614294221129394>
- Tosun, Cemal vd. "Üstün Zekâlı Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi". *Amasya İlahiyat Dergisi* 15 (30 Aralık 2020), 43-76. <https://doi.org/10.18498/amailad.788278>
- Webb, James T. *A Parent's Guide to Gifted Children*. Great Potential Press, Inc., 2007.
- Whittall, Amy. "Developing Appropriate Principles and Strategies for the Teaching of Gifted Students of Religious Education". *Religious Education Research through a Community of Practice. Action Research and the Interpretive Approach*. ed. Julia Ipgrave vd. 72-83. Waxmann Verlag, 2009.